

TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİ UYGULAMALARI

Reyhan TAŞKIRAN
Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

ÖZET

Türkiye ve dünya ekonomisi içerisinde, önemli bir yeri olan tarım sektörü, finansmanına çözüm aranan başlıca sektördür. Üretici, gelirleri yeterli düzeyde olmadığı için işletme sermayesi ve yatırım ihtiyacını kredi kaynaklarından karşılamak zorunda kalmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla organize olmamış kredi kaynaklarını tercih etmektedir. Bu tarz krediler çoğunlukla kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları oldukça ağır ve organize olmuş kredi kaynaklarının yarattığı boşluğu dolduran kredilerdir. Bu sebeptendir ki eğitim seviyesi düşük olan tarım sektörünü ekonomiye katabilmek için kredi işlemleri basit ve anlaşılabilir olmalıdır. Faiz oranları piyasa koşullarına düşürülerek, üretici köy tefecileri ve fırsatçılara yüksek faizle borçlanmaktan kurtarılmalıdır. Üreticilerden gereksinim duydukları krediye karşılık makul teminatlar talep edilerek zor durumda kalmaları önlenmelidir. Kredinin zamanında uygun ve ihtiyaç duyulan alanlara ulaştırılması ve amacına uygun kullanımının denetlenmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tarım Sektörü, Finansman, İşletme Sermayesi, Yatırım, Organize Olmuş Kredi Kaynakları, Organize Olmamış Kredi Kaynakları.

AGRICULTURAL CREDIT PRACTICES IN TURKEY

ABSTRACT

Agricultural sector, which has an important place in the world and Turkey economy, is the main sector that solutions for its finance. The farmers have to obtain their needs for working capital and investment by means of loans. Because of the main problem of agriculture sector consist of the financial problem, service mentalite which provide service to this sector is important for producer in Turkey. When agricultural institutions provide the capital that they need from non-organized credit resources in developing countries like Turkey. Such as credits which fill the space of organized credits are generally short-term, highly interest-ed credits and they have very difficult requirements. That is why that credits procedures should be very simple and understandable to gain the lowly educated agricultural sector to the economy. By lowering the interest rates, producers should be protected from moneylenders and opportunists who give money with very high interest. It should be prevented to producers in a bad situation by demanding suitable securities for the credits that they may need. Credit products should be arrived on

time to areas where they can be needed and controlled whether those credits have been used appropriately to their aim or not.

Key Words: Agricultural Sector, Finance, Working Capital, investment, Organized Credit Resources, Non-Organized Credit Resources.

GİRİŞ

Türkiye'de tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin sorunlarının başında finansman gelmektedir. İşletmeler; finansman ihtiyaçlarını kendi tasarruflarından, dış kaynaklardan ve devletin mali yardımlarından karşılamaktadırlar. Tarım işletmelerinin daha çok aile işletmesi olması sebebiyle elde edilen gelirler, ancak ailenin geçimini sağlamaya yetmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan, tasarruf olanakları sınırlı ve sermayeye ihtiyaç duyan ülkelerde gerekli olan sermayeyi sağlamak üzere krediler önemli bir araç haline gelmiştir. Tarımın artan finansman talebinin önemli kısmı, özellikle gelişmiş ülkelerde organize olmuş tarımsal kredi kuruluşlarınca karşılanırken, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye'de organize olmamış kredi kuruluşlarının payı önemli büyüklüktedir. Tarım sektöründe faaliyette bulunanlar aldıkları kredileri verimli kullanmak durumundadırlar. Bu bağlamda, Tarım Bakanlığı, 'Kredi Alan Çiftçileri Eğitim Projesi' (KAÇEP) çerçevesinde tarımsal amaçlı kooperatif ortaklarının, alacakları kredilerin üretime yansımaları amacıyla çiftçileri eğitmektedir (TKB, 2005:192).

1. TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜ

Tarım sektörü, Türkiye'nin sosyolojik ve ekonomik yapısı içerisinde oldukça önemli yer tutmaktadır (Günaydın, 2006:12). Bir ülkenin genel sosyo-ekonomik yapısı içerisinde tarım sektörünün yeri; sektörün ulusal gelire yaptığı katkı, ülkenin gıda ürünlerinde kendine yeterlilik durumu, ithalat ve ihracat açısından gösterdiği özellikler, sanayi sektörüne girdi sağlaması, istihdamdaki payı, talep yaratma gücü vb. unsurlar göz önüne alınarak değerlendirilebilmektedir.

Türkiye'nin verimli toprak yapısı ve teknoloji kullanım düzeyinin düşüklüğü, tarımsal üretimin önemli ölçüde doğa koşullarına açık olarak sürdürülmesine neden olmaktadır. Altyapısı bozuk olan Türkiye tarımı, girdi ve çıktı, üretim ve pazarlanmasında sorunlu bir yapı taşımakta, önemli ölçüde gizli işsizlik barındırmakta, sorunlu ve yetersiz üretici örgütlenmesinin işlevsizliği, pazarlama kanallarının üretici ve tüketicilere yarar sağlayacak biçimde gelişmesi önünde engel oluşturmaktadır.

Olumsuzlukların önüne geçmek isteyen devlet; tarımsal ürünlerin fiyatlarında meydana gelen dalgalanmaları azaltmak, üreticilerin gelir düzeyini iyileştirmek, tarımsal üretimi ülke çıkarları açısından yönlendirmek, tüketicilerin menfaatlerini korumak vb. amaçlarla tarımsal ürünlere müdahale etmekte, mali desteklerde bulunmaktadır (Dinler, 1993:246).

2. TARIMSAL KREDİ

Kredi, kelime anlamı ile "inanmak, itibar etmek" anlamına gelmekte ve karşılıklı güven esasına dayanmaktadır (Yalman, 1996:32). Böylelikle gelecekte oluşması muhtemel sermayenin peşin olarak kullanılmasına imkan tanımaktadır. Tarım işletmelerinde; doğal afetler, çeşitli hastalık, haşere ve hayvanların verdiği zararlar, savaş ev göçler, işletmelerin küçük ölçekli olması, tarımsal gelirlerinin yetersiz düzeyde olması, üretimin ve kalitenin artırılmasına yönelik yatırımlar, sosyo-ekonomik faktörler kredi ihtiyacı yaratan etkenlerin başında gelmektedir. Tarımsal krediler; işletmenin finansal açıdan zayıfladığı ve likidite yönünden eksikliğe düştüğü zamanlarda destek olmakta, işletmenin devamlılığının sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Kredilerin kullanımı işletmelerin alacağı kararlara göre değişmektedir. Tarım kesiminde eğitim seviyesinin düşük olmasından dolayı alınacak kararların sağlıklı olduğunu söylemek doğru değildir. Türkiye'de kredilendirilen çiftçilerin eğitimi kapsamında, kredi veren kooperatif ortağı çiftçilerin kredilendirildikleri faaliyet konularında (süt sığırcılığı, besi sığırcılığı, damızlık sığır yetiştiriciliği, arıcılık ve seracılık) eğitilmeleri amaçlanmaktadır. Kredi Alan Çiftçilerin Eğitimi Projesi (KAÇEP) adı verilen bu projeye göre, kredilerin ülke ekonomisine geri dönüşünün sağlanması, çiftçilerin üretim yaptıkları konularda eğitilmeleri ile mümkün görülmektedir. Bu kapsamda uygulamaya sokulan KAÇEP 1997 yılından beri devam etmektedir (TKB, 2005:192). İl Müdürlükleri tarafından verilen eğitimler ile birlikte kredilerin geri dönüş oranı yükselmektedir.

3. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİNİN ORGANİZASYONU

Tarım sektörü için gereken finansman talebinin önemli kısmı, özellikle gelişmiş ülkelerde organize tarımsal kredi kuruluşlarınca karşılanırken, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye'de organize olmamış kredi kuruluşlarınca karşılanmaktadır. Türkiye'de ve dünyada tarım kredileri, günümüzde genellikle devlet tarafından desteklenen ve bu tür kredilerin özelliklerini bilen yerel bankalar ve/veya bu alanda uzmanlaşmış kredi kurumları, kooperatif bankalar tarafından verilmektedir.

3.1. Organize Olmuş Kredi Kaynakları

Organize olmuş kredi kuruluşları tarım sektöründe faaliyette bulunmak, tarımsal kesiminin kredi ihtiyacını karşılamak amacıyla kanun ve yönetmeliklerle kurulmuş, kredi işlemlerini belirli esaslara göre yürüten kamu ve özel kuruluşlar olup, faiz oranlarını istedikleri gibi değiştirememektedir. Organize olmuş kredi kaynaklarında genellikle faiz oranları şahıslardan sağlanan kredilere oranla daha düşük olmaktadır.

Organize olmuş kredi kuruluşlarının başında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarım Kredi Kooperatifleri, T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası T.A.O. ve özel bankalar gelmektedir. Alternatif finansman kaynağı olarak ise leasing, faktoring ve vadeli işlemlerden yararlanılmaktadır.

3.1.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından uygulanmakta olan tarımsal desteklerle, üreticilerin gelirlerinin artırılarak, dünya pazarlarında rekabet gücü olan sağlıklı, kaliteli ve yeterli tarımsal üretimin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bakanlık tarafından sunulan destekleme hizmetlerine genel olarak bakıldığında, son yıllarda kooperatiflere ciddi miktarlarda kredi sağlanmıştır. 1999-2002 döneminde toplam 287 kooperatif projesine 87 milyon TL kredi kullanılmış iken, 2003-2009 döneminde toplam 1600 kooperatif projesine 1.193 milyon TL kredi kullanılmıştır (sgb.tarim.gov.tr, 2010).

2002 yılında %59 olan cari tarımsal kredi faiz oranları %17,5'e, 2009 yılında da %15'e düşürülmüştür. Bu kapsamda 1.51 Milyar TL kredi kullanılmıştır. Tarımda pek çok alanda getirilen sübvansiyonlu kredi uygulamasıyla bu oran %0-11 aralığına çekilmiştir.

Faiz oranlarındaki bu düşüşle birlikte tarımsal kredi kullanımı önemli oranda artmıştır. 2009 yılında; Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından 531 bin çiftçiye 1,9 milyar TL, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. tarafından 596 bin üreticiye 7,3 milyar TL kredi kullanılmıştır (www.tarim.gov.tr, 2010). Tarımsal Kredilerin geri dönüş oranları ise; Tarım Kredi Kooperatiflerinde %90, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de ise %97,6 olarak gerçekleşmiştir.

29.01.2010 tarih ve 27477 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2010/6 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yumurta ve et tavukçuluğu yatırım ve işletme kredilerine de % 50 indirim uygulanmaktadır. 2006 yılından günümüze kadar Kanatlı Sektöründe Bio Güvenlik konusunda %60 indirimli kredi kullanılmaktadır. 2009 yılı içerisinde, 2008 yılında organik tarım

faaliyetinde bulunan müteşebbislere 18 TL/da destekleme ödemesi yapılmıştır. Ziraat Bankasının düşük faizli selektif kredi kullanımı 2004 yılından beri devam etmektedir. 2009 yılında 484 müteşebbise 16.511.000 TL kredi kullandırılmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Devlet Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı arasındaki protokole dayanılarak "Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDP)" hayata geçirilmiştir. Bu proje kapsamında projenin başlangıcından itibaren 7 yıllık süre zarfında programa alınan 944 proje kademeli olarak hayata geçirilmiş ve 880 kooperatife kredi desteği sağlanmıştır. Ayrıca bu projenin uygulanması ile fayda sahiplerine sürekli gelir elde edilmesinin yanında ülke hayvancılığının ıslahı ve dolayısı ile hayvansal üretimin verimliliği ve kalitesi de artırılmıştır. Bu proje kapsamında kullanılan kredilerde; ödeme gücüne düşen fayda sahiplerine daha uygun şartlarda ödeme kolaylığı sağlamak amacıyla 2009 yılı içerisinde protokol revize edilmiş ve vade 8 yıl olarak uzatılmış olup, ilk 2 yıl ödemesiz dönem ve geriye kalan 6 yılda 6 eşit taksitte olmak üzere belirlenmiştir. 2009 yılında KASDP kapsamında 42 kooperatif programa alınmış olup, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kaynaklarından 109.603.426.TL kullandırılmıştır. Projenin başlangıcından itibaren ise toplam 606.835.043.TL'lik destek sağlanmıştır (www.tarim.gov.tr ,2009).

01.08.2010 tarihinde Türkiye genelinde "Hayvancılığa Sıfır Faizli Kredi"nin uygulamaya girmesiyle 2.000.000 Baş Damızlık Koyun-Keçi, 100.000 Baş Damızlık Sığır-Manda, 600.000 Baş Besi Sığırı için yatırım kredilerinde azami 7.500.000.TL'ye, işletme kredilerinde ise azami 3.000.000.TL'ye kadar "0" faizli kredi verilmesi planlanmıştır. Krediden, süt sığırcılığı ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konularında; en az 10 baş, damızlık etçi sığır ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konularında; en az 50 baş kapasiteye sahip işletmeler yatırım kredisi için; büyükbaş hayvan besiciliği konusunda; en az 10 baş kapasiteye sahip işletmeler işletme kredisi için Ziraat Bankası veya Tarım Kredi Kooperatiflerine başvurabilmektedir.

Tablo 1: Hayvancılıkta %100 Faiz İndirimli (0 Faizli) Kredi Uygulaması

KREDİ KONULARI	FAİZ İNDİRİM	GERİ
ÖDEME	ORANI (%)	SÜRESİ
Süt sığırcılığı (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (sığır-manda) (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (koyun-keçi) (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Büyükbaş hayvan besiciliği (işletme)	100	2 Yıla Kadar

Kaynak: (<http://www.tarim.gov.tr/> 17.11.2010'da alınmıştır)

3.1.2. Tarım Kredi Kooperatifleri

Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının tarımsal üretimlerini geliştirmek, ihtiyaçlarını temin etmek, değerlendirme faaliyetlerinde bulunmak, ortaklarının ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olmak, ekonomik gücünü arttırmak, ortaklarına ucuz, yeterli ve maliyet fiyatına kredi sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Tarım Kredi Kooperatifleri'nin (TKK) ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'nin kredi kullandırımına ilişkin usul, esas ve kıstaslarına uygun olmak koşuluyla, gerçek ve/veya tüzel kişi üreticilere (kamu kurum ve kuruluşları hariç), Banka ve TKK tarafından 1/1/2010-31/12/2010 tarihleri arasında (bu tarihler dahil) Bankaca uygulanmakta olan tarımsal kredi cari faiz oranlarından kredi konuları itibarıyla aşağıda belirtilen oranlarda indirim yapılmak suretiyle tarımsal kredi kullandırılabilir.

Tablo 2: 2010 Yılı Sübvansiyonlu Krediler

Üretim/Faaliyet Konuları	Sübvansiyonlu Uygulanacak Kredi Konuları	İndirim Oranı (%)	Kredi Üst Limiti (TL)
Süt sığırcılığı	İşletme	60	7.500.000
Süt sığırcılığı	Yatırım	100	7.500.000
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği	İşletme	50	7.500.000
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği	Yatırım	100	7.500.000
Damızlık düve yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	60	7.500.000
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	İşletme	50	7.500.000
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	Yatırım	100	7.500.000
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	İşletme	50	7.500.000
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	Yatırım	100	7.500.000
Kanatlı sektörüne yönelik bio güvenlik	İşletme-Yatırım	60	7.500.000
Arıcılık	İşletme-Yatırım	50	7.500.000
Büyükbaş hayvan besiciliği	İşletme	100	3.000.000
Büyükbaş hayvan besiciliği	Yatırım	50	3.000.000
Küçükbaş hayvan besiciliği	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Yumurta tavukçuluğu	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Et tavukçuluğu	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Su ürünleri yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Sertifikalı tohum, fide, fidan yurtiçi üretimi/ kullanımı	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Standart fidan yurtiçi üretimi/kullanımı	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Organik tarım	İşletme-Yatırım	60	1.500.000
Organik girdi üretimi	İşletme-Yatırım	60	1.500.000
İyi tarım uygulamaları	İşletme-Yatırım	60	1.500.000
Tarımsal AR-GE	Yatırım	40	1.500.000
Kontrollü örtüaltı yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	50	7.500.000
Tarla içi modern basınçlı Sulama sis.	Yatırım	100	1.500.000
Diğer sulama sistemleri (derin kuyu açılması vb.)	Yatırım	60	1.500.000
Tarımsal mekanizasyon	Yatırım	50	1.500.000
İhracatı yapılan doğal çiçek soğanlarının üretimi (traktör-biçerdöver hariç)	İşletme-Yatırım	50	1.500.000

Tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Diğer bitkisel üretim	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer hayvansal üretim	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer tarımsal mekanizasyon	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer su ürünleri	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer değişken faizli traktör ve biçerdöver	İşletme-Yatırım	25	500.000

Kaynak: (<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bireysel/kredi-urunleri/tuketici-krd.aspx&anagrup = bireysel 18.11.2010>'da alınmıştır.)

Tarımsal kredi cari faiz oranı %13 olmakla birlikte; tarla içi modern basınçlı sulama sistemleri (damla sulama, yağmurlama sulama) (yatırım), süt sığırcılığı (yatırım), damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (yatırım) sığır-manda), büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (yatırım) (sığır-manda), küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (yatırım) (koyun-keçi) ve büyükbaş hayvan besiciliği (işletme) kredileri %0 faizlidir. İyi tarım uygulama kredisi (işletme-yatırım), organik tarım (işletme-yatırım), süt sığırcılığı (işletme), damızlık düve yetiştiriciliği (işletme-yatırım), diğer sulama sistemleri (derin kuyu açılması ve benzeri) (yatırım) kredileri %60 indirimli (%5,2) faizli kredilerdir. Sertifikalı tohum, fide, fidan yurt içi üretimi/kullanımı (İ-Y), standart fidan yurt içi üretimi/kullanımı (İ.Y), damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (işletme) (sığır-manda), büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (işletme) (sığır-manda), küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (işletme) (koyun-keçi), büyükbaş hayvan besiciliği (yatırım), küçükbaş hayvan besiciliği (işletme-yatırım), arıcılık (işletme-yatırım), yumurta tavukçuluğu (işletme-yatırım), et tavukçuluğu (işletme-yatırım), su ürünleri yetiştiriciliği (işletme-yatırım), kontrollü örtü altı yetiştiriciliği (işletme-yatırım) ve tarımsal mekanizasyon (yatırım) (traktör ve biçerdöver hariç) kredileri %50 indirimli (%6,5) faizli kredilerdir. Diğer işletme ve yatırım kredileri ise %25 indirimli (%9,75) faizli kredilerdir (ziraatbank.com.tr ,2010).

3.1.3. T.C. Ziraat Bankası A.Ş.

Ziraat Bankası'nın tarımsal kredi politikalarının temeli; üreticilerin ödeme güçlerine uygun, Bankaca üstlenilen riskin geri dönüşünü sağlayan sürdürülebilir kredilendirme oluşturarak, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Ziraat Bankası üreticilere mevcut veya yeni kurulacak tarımsal işletmelerin finansman ihtiyaçlarını gidermek amacıyla uygun koşullarla tarımsal kredi kullandırmakta olan sektörün lider bankasıdır (Babaoğlu vd., 2007:137). Tarımın her alanına yönelik olarak çeşitli kredi seçenekleriyle üreticilere hizmet vermektedir.

2010 yılı Eylül ayı itibariyle tarımsal krediler 2009 yıl sonuna göre %31'lik artışla 10,1 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Süt sığırcılığı, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, damızlık etçi sığır yetiştiriciliği ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konularında kullanılacak yatırım kredileri ile büyükbaş hayvan besiciliği konusunda kullanılacak işletme kredilerinin faizlerine %100 oranında indirim uygulanması, ayrıca büyükbaş hayvan besiciliği konusunda 3.000.000.TL'ye kadar sübvansiyonlu kredi kullanılabilmesi imkanı sağlanmıştır. Böylelikle Eylül 2010 itibariyle 10.965 üreticiye 811 milyon TL kredi kullanımı yapılmıştır.

Bakanlar Kurulu kararı kapsamında, kararda yer alan illerde faaliyet gösteren; doğa olayları sebebiyle zarar gören ÇKS'ye kayıtlı gerçek ve tüzel kişilerin Ziraat Bankası'na olan normal ve takip hesaplarında kayıtlı tarımsal kredi borçlarının %7 faiz oranı uygulanarak, 1 yıl süreyle ertelenmesine olanak sağlanmıştır. TMO'nun 2010 yılı mahsulü buğday ve arpa ürünleri için düzenlediği makbuz senedi karşılığında tarımsal kredi kullanımı uygulaması başlatılmıştır (ziraat.com.tr, 2010).

Küçük ve Orta büyüklükteki işletmelerin sermaye ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak, Dünya Bankası kaynaklarından "İkinci KOBİ'lerin Finansmana Erişim Projesi" kapsamında 200 milyon USD kredi kullanımı yapılmıştır. Eylül 2010 sonu itibariyle faizsiz tarımsal sulama konusunda 1,1 milyar TL kredi kullanılmıştır. Eylül 2010 sonu itibariyle üreticilere haftalık 203 milyon TL kredi kullanımı yapılmıştır (ziraat.com.tr, 2010).

3.1.4. T.C. Merkez Bankası

T.C. Merkez Bankası'nın tarım kesimine doğrudan bir kredilendirme politikası bulunmamaktadır. 1995 yılına kadar İktisadi Devlet Teşekküllerine açtığı kredilerde, Toprak Mahsülleri Ofisi önemli bir paya sahip olmuştur.

3.1.5. T. Halk Bankası

Halk Bankası'nca tarım sektörüne diğer sektörler gibi destek sunabilmek amacıyla "Tarım Destek Paketi" hazırlanmıştır. Bu paket kapsamındaki tüm ürünlerin vadeleri çiftçilerin ödeme şartları göz önünde bulundurularak nakit girdilerinin olduğu hasat zamanında ödeme yapılmasına olanak sağlayacak şekilde düzenlemeye gidilmiştir. Bu paket içerisinde beş ürün bulunmaktadır. (halkbank.com.tr,2010). (Tarım Destek Kredisi, Traktör ve Tarım Makinaları/Ekipmanları Kredisi, Sera İşletme ve Sera Yapım Kredisi, Topraksız Tarım Kredisi, TMO Makbuz Senedi Karşılığı Kredisi).

İşletmelerin; tohum, dikim, gübreleme, sulama gibi ekim öncesi ve sonrası tarımsal faaliyetlerini finanse etmek ya da hasat toplama dönemindeki nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla 12 aya varan vadelerle "Tarım Destek Kredisi" kullandırılmaktadır.

Sıfır kilometre ya da ikinci el olmak üzere; traktör, biçerdöver ve benzeri tarımsal ekipman alımlarının finansmanında kullanılması için 60 aya varan esnek vadeler ile "Traktör ve Tarım Makinaları/Ekipmanları Kredisi" kullandırılmaktadır. Sera yapımı, mevcut seranın büyütülmesi, modernizasyonu için ya da tohum, zirai ilaç, ısıtma vb. işletme giderlerinin karşılanması için "Sera İşletme ve Sera Yapım Kredisi" kullanılmaktadır. İşletme Kredisi olarak 24 aya varan vadeler, Sera yapım kredisi olarak ise 48 aya varan vadelerle, 3/6/9/12 ayda bir eşit taksitlerle ödeme imkanı sağlanmaktadır. Bunun yanında, sera yapımında 1 yıla, işletme kredilerinde 6 aya varan ödemesiz dönem verilebilmekte, kredinin vadesi ve ödeme şekli hasat dönemine uygun olarak belirlenebilmektedir.

Topraksız tarım yapmak isteyen işletmeler; üretim yapacakları arazi, sera iskeleti, sera örtüsü, havalandırma, ısıtma sistemi, sulama, gübreleme, iklimlendirme sistemleri, fog sistemi, ısı ve gölgeleme perdesi, jeneratör, trafo gibi her türlü ana yatırımları için kullanabilmektedir. TL ve YP olarak kullandırılan, üst limiti projeye göre tespit edilen kredi; yatırım ve işletme kredisi olarak verilmektedir. Yatırım kredileri 2 yıldan az olmamak koşuluyla; azami 5 yıl vadeli, işletme kredileri ise azami 2 yıl vadeli olarak sunulmaktadır.

TMO Makbuz Senetleri hemen nakde dönüştürülmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi'ne ürününü teslim eden gerçek veya tüzel kişilere, TMO tarafından verilen Makbuz Senedi karşılığında kredi imkanı sunulmaktadır. Kredi konusu ürünler; arpa, yulaf, buğday, tritikale, mısır, çeltik olarak belirlenmiştir. TMO Kredisinin faiz oranı, kredi vadesine göre değişiklik göstermektedir. Kredinin azami limiti, Makbuz Senedi tutarından TMO tarafından yapılacak kesintiler düşüldükten sonra kalan net tutar üzerinden belirlenmektedir.

Tarımsal üretim faaliyetlerinde modern sulama sistemleri kullanmak ve bu yolla verimini artırmak isteyen, ÇKS Belgesi sahibi, zirai kazanç sağlayan çiftçiler ile tarımsal üretim faaliyetinde bulunan tarımsal işletmeler "Tarımsal Sulama Sistemleri Kredisi" kullanabilmektedirler. Kredi ile damla sulama, yağmurlama ve hareketli yağmurlama sulama sistemleri kurulum ve maki-

ne/ekipman alımları kredilendirilebilmektedir. Damla sulama ve yağmurlama sulama sistemleri için kredi vadesi azami 5 yıl, hareketli yağmurlama sulama sistemi için ise kredi vadesi en fazla 3 yıldır.

Tarımsal alanda faaliyette bulunan üreticilere kredi geri ödemelerini hasat dönemlerine göre düzenleme imkanı sunan “Mahsul Kart” uygulaması başlatılmıştır.

Ayrıca Banka, IPARD–Kırsal Kalkınma Hibe Programı kapsamında hibe almaya hak kazanan firmalara; proje yatırım tutarının %75’ine kadar ön finansman kredisi ile destek sağlamaktadır. Krediden, en fazla 2 yıl anapara ödemesiz dönem olmak üzere azami 5 yıla varan vadeler ile 3/6 ay periyotlu ödeme seçenekleriyle faydalanılabilmektedir.

3.1.6. Özel Bankalar

Günümüzde tarım sektörüne kredi veren özel bankalar bulunmakla birlikte, toplam tarımsal krediler içerisinde ağırlığı giderek artma eğilimindedir. Şekerbank tarafından tarım sektörüne dönük iki tür kredi uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan tarım kredisi borçlu cari hesap veya iskonto şeklinde kullanılırken, traktör kredileri ise, en çok 36 aya kadar vadeli. Yeni traktör için fatura bedelinin % 75’ine kadar kredi verilmektedir.

Denizbank ise 2004 yılı başında, başlangıçta Tarış ortaklarına dönük kredi faaliyetleri ile, tarımsal kredi vermeye başlamıştır. Halen Bankanın pamuk, üzüm, incir, zeytin, patates gibi tarımsal ürünleri üreten ve piyasada itibarı ve kredibilitesi yüksek üreticilere dönük işletme kredisi, hayvancılığa dönük yatırım kredisi uygulamaları yanında, traktör alım kredisi uygulamaları bulunmaktadır. DenizBank, 2010 yılının ilk çeyreğinde tarım sektörüne verdiği kredi tutarını 2009 yılının sonuna göre %6’lık artış ile 1 milyar 307 milyon TL’ye ulaştırmış, üretici kart sayısını ise 268 binin üzerine çıkarmıştır. DenizBank’ın sağladığı Üretici Kart, çiftçinin tarımsal üretimiyle ilgili ihtiyaçlarının yanısıra bireysel ihtiyaçlarına yönelik pratik finansal çözümler de sunmaktadır. Üreticilere, hasat vadeli ödeme imkanı, gelire uygun ödeme imkanı, 7/24 nakit çekme imkanı, 7/24 alışveriş imkanı, kampanyalı işlemlerle ekstra avantajlar sağlama imkanı, maliyet avantajı sağlamaktadır.

T.Vakıflar Bankası T.A.O., üreticilerin giderek artan sermaye ihtiyaçlarını dikkate alarak, daha uygun şartlarda hizmet vermek amacıyla sera kredisi ve tarım paketi uygulamasını başlatmıştır. İş Bankası “Çiftçi Kredi Destek Paketi” adı altında tarım ve hayvancılık yapan üreticiye destek sağlamaktadır. Garanti Bankası tarım sektörüne destek amaçlı 60 aya varan vadelerle

oto/traktör/ biçerdöver alımının finansmanı, hasat dönemine uygun vadelerle yılda 1 ödemeli üretimin finansmanı, Ekin Kart, TMO Makbuz Senedi Kredisi, Sera Kredisi, Bitkisel Ürün ve Hayvan Hayat Sigortası, tarla ve ekipman alımına yönelik Destek Kredisi, Konut Kredisi gibi ürünler sunmaktadır. Finansbank "Tarım ve Hayvancılık Destek Paketi" ile hayvancılık ve tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yine Fortis, Türkiye Ekonomi Bankası (TEB), Akbank gibi özel bankalarımızın üreticinin ihtiyaç anında yanında olacak tarım/çiftçi paketi uygulamaları bulunmaktadır.

3.2. Organize Olmamış Kredi Kaynakları

Aracı, tüccar, esnaf, akraba, arkadaş, tefeci gibi şahıslar organize olmamış kredi kaynaklarıdır. Organize olmuş kredi kuruluşlarının varlığına rağmen üreticiler genellikle organize olmamış kredi kaynaklarından kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları ağır kredileri tercih etmektedir.

Organize olmamış kredi kaynaklarını iki ana grupta toplanabilir (Karcan, 1991:155). İlki; komşu, akraba ve arkadaş gibi tanıdıklardan, karşılıklı güven esasına dayanan faiz ödemesi ve yazılı sözleşme esasına dayalı olmadan borç alma yöntemi, ikincisi; tüccar, esnaf, aracı gibi borç vermeyi meslek edinmiş kişilerden kredi sağlama yöntemidir.

Üreticilerin bu kaynaklardan temin ettikleri krediler genellikle çok kısa vadeli ve yüksek faizli olmaktadır. Genellikle üreticiler, ürünün hasat-harman zamanı veya zorunlu olduğu pazarlama aşamalarında bu tür kaynaklara başvurmaktadır. Bu tür borçlanmalarda çoğunlukla taraflar arasında yazılı bir sözleşme bulunmamaktadır. Dolayısıyla krediler, taraflar arasında anlaşmazlıklara neden olmaktadır.

Organize olmamış kredi kaynakları, genellikle tarımsal kredi sisteminin iyi işlemediği toplumlarda boşluğu doldurmuştur. Borçlanmanın kolay olması ve formalitelerin azlığı, alınan borcun nerede kullanılacağına bağlayıcı olmaması gibi kolaylıkları üreticileri organize olmamış kredi kaynaklarından borç almaya yönlendirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarımın insanlık için oldukça büyük önemi olmasına rağmen, üreticiler çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Finansal açıdan desteğe ihtiyacı olan üreticilerimizin gelirlerinin artırılarak, hayat kalitelerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Günümüzde emeğe dayalı olarak faaliyette bulunan üreticilerimizin üretimleri sınırlı kalmakta ve büyümeleri zorlaşmaktadır. Bir ürünün ortaya

çıkabilmesi için gerekli olan üretim faktörlerinden sermaye unsuru tarım sektöründe yetersiz kaldığından, üreticiler sermayeye gereksinim duymaktadır.

Bu sebeple, tarım sektöründe faaliyette bulunan üreticilerin finansal açıdan desteklenmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarım işletmeleri ihtiyaç duydukları sermayeyi organize olmuş kredi kaynaklarından temin ederken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla akraba, arkadaş, tüccar, aracı gibi organize olmamış kredi kaynaklarını kullanmaktadır. Bu krediler genellikle kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları oldukça ağır ve organize olmuş kredi kaynaklarının yarattığı boşluğu dolduran kredilerdir. Bu sebeptendir ki eğitim seviyesi düşük olan tarım sektörünü ekonomiye katabilmek için kredi işlemleri basit ve anlaşılabilir olmalıdır. Faiz oranları piyasa koşullarına düşürülerek, üretici fırsatçılara yüksek faizle borçlanmaktan kurtarılmalıdır. Üreticilerden ihtiyaç duydukları krediye karşılık makul teminatlar talep edilerek zor durumda kalmalarına engel olunmalıdır. Kredi kuruluşlarının organize biçimde hareket etmeleri, kredinin zamanında uygun ve ihtiyaç duyulan alanlara ulaştırılması ve amacına uygun kullanımının denetlenmesi sağlanmalıdır. Ziraat Bankası tarım sektörüne destek veren önder kuruluş olmasına rağmen, günümüzde bankacılık sektörünün gelişmesi, yeni ürünlerin ortaya çıkması ve yoğun rekabet sayesinde birçok banka ve kuruluş tarım sektörünü destekler duruma gelmiştir. Bu tarz finans kurumlarının sayılarının artması sağlanmalıdır.

Ayrıca, 2008 yılının ikinci yarısında kendini gösteren kuraklık tehlikesi ve yaşanan ekonomik krizlerin üreticiler üzerinde yarattığı baskının önüne geçebilmek için devletin etkin tarımsal kredi ve eğitim politikaları uygulaması gereklidir.

KAYNAKLAR

ADIGÜZEL, Ö. (2006). *Tokat İli Turhal İlçesi Tarım İşletmelerinin Tarımsal Kredi Kullanım Durumları, Üreticiler Üzerine Etkileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tokat.

ARICI, S. (2007). *Türkiye’de Tarımın Finansmanında Ziraat Bankasının Rolü*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ.

ARTUKLUOĞLU, M.M; ÖZÇELİK, A; GÜNEŞ, E., (2005). *Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden*

Kredi Uygulamaları. Türkiye Ziraat Mühendisleri VI.Teknik Kongresi. 961-985. Ankara; TC.Ziraat Bankası Kültür Yayınları.

BÜLBÜL, M.; ÇADIRCI, E.; GÜNEŞ, E. (1995). *Tarımsal Krediler ve Uygulamaları*. Türkiye Ziraat Mühendisleri IV.Teknik Kongresi. 1069-1085. Ankara; TC.Ziraat Bankası Kültür Yayınları.

DİNLER, Z. (1993). *Tarım Ekonomisi*. Bursa; Ekin Kitabevi.

ESEN, A.; Akmaz, A.; BABAOĞLU, M. (2007). *Konya'da Tarım ve Tarımsal Sanayi Sorunlarının Tespiti Sempozyumu*. Konya: Unimat Ofset.

GÜNAYDIN, G. (2006). *Türkiye Tarım Sektörü*. Tarım ve Mühendislik Dergisi. 76/77, 12- 27. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları. Ankara.

KARACAN, A.R. (1991). *Tarım İşletmelerinin Finansmanı ve Tarımsal Kredi*. Ege Üniversitesi Yayınları. 498. İzmir.

TKB. Ed.Yavuz, F. (2005): *Türkiye'de Tarım*. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi. Erzurum.

YALMAN, Y. (1996). *Tarım Kredi Kooperatiflerinin Tarım Ekonomisindeki Yeri ve Sivas Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

http://sgb.tarim.gov.tr/Butce/Butce/2010_ButceSunusKonusmasi.pdf (5.10.2010).

<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009bakanlikfaaliyetraporu12082010.pdf> 17.10.2010'da alınmıştır

<http://www.ziraatbank.com.tr/default.asp?sayfa=tr/tarimsal/subvansiyonlu-kredi/2008yili-subvansiyonlu-tarimsal-kredi-uygulamaları.aspx&anagrup=tarimsal>; 20.12.2010'da alınmıştır.

<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009bakanlikfaaliyetraporu12082010.pdf> 17.10.2010'da alınmıştır.

<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bireysel/kredi-urunleri/tuketici-krd.aspx&anagrup=bireysel> 18.11.2010'da alınmıştır.)

Hata! Köprü başvurusu geçerli değil. [_denetim_raporu_eylul2010.pdf](#) 18.11.2010'da alınmıştır.

<http://www.halkbank.com.tr/channels/1.asp?id=887> 20.10.2010'da alınmıştır.